

KELAM

12. SINIF

4. Kelam İlmî ve Güncel Meseleler

2. Kelam İlmî ve Güncel Konular

2.1. Deizm

Dersimizde neler öğreneceğiz?

- Günümüzde Kelam ilminin konuları, yöntemi ve amacı.
- 16. yüzyıldan itibaren dünyada ve özellikle de Batı dünyasında yaşanan gelişmelerin ve değişmelerin İslam dünyasına etkileri kapsamında deizm düşüncesinin yorumlanması.
- İslam'ın deizme bakışı ve İslam'ın deizm ile fikrî mücadelesi.

Deizm

Tanrı'nın varlığını ve âlemin ilk sebebi olduğunu kabul etmekle birlikte akla dayalı bir tabîî din anlayışı çerçevesinde nübüvveti şüphe ile karşılayan veya inkâr eden felsefi ekoldür.

Kavram her ne kadar Latince Tanrı anlamına gelen '**Deus**' kelimesinden türemişse de zamanla dini, kiliseyi, nübüvveti ve vahyi kabul etmeyenlere isim olarak kullanılmıştır.

Deizm ilk planda kiliseye ve papazlara karşı ve özellikle Hristiyanlığın modern bilimle çeliştiği iddia edilen dogmalarına karşı ortaya çıkmıştır. Ancak zamanla ya doğrudan ateist olan ya da ateizme götüren fikirleri savunan bazı felsefecilerin ekolü hâline gelmiştir.

Deizm:

- ✓ Vahyedilmiş herhangi bir dine bağlı olmaksızın Tanrı'nın varlığını kabul etmek,
- ✓ Tanrı'nın varlığını kabul etmekle birlikte Allah'ın ilim ve irade gibi sıfatlarını reddetmek,
- ✓ Tanrı'nın âlemde tesirleri gözlenen veya tezahür eden hikmet ve inayetinin bulunmadığına inanmak,
- ✓ Ahireti inkâr etmek,
- ✓ Hususi bir dine ait -Tanrı'nın varlığı dışındaki- bütün itikat esaslarını reddetmek şeklinde de tanımlanabilir.

Bakara suresi 186. âyet ışığında deizmin “yaratan ama ilgilenmeyen Tanrı” düşüncesini değerlendirelim.

“Kullarım sana, beni sorduğunda (söyle onlara): Ben çok yakınlım. Bana dua ettiği vakit dua edenin dileğine karşılık veririm. O hâlde (kullarım da) benim davetime uysunlar ve bana inansınlar ki doğru yolu bulalar.”

- ➔ Geçmişte bazı filozofların ve hatta İslam dünyasında Ebu Bekir Zekeriyya er-Râzî gibi bazı düşünürlerin deizmi benimsediği kabul edilir.
- ➔ Ancak deizmi, Orta Çağ'ın fikir ve inanç ikliminden Yeni Çağ'a girerken Hristiyanlığın yaşadığı teolojik buhranın ve Batı medeniyetine has tarihî şartların bir ürünü olarak değerlendirmek isabetli olacaktır.

Düşünelim

**Yaratan ama ilgilenmeyen bir Tanrı, nübüvvet ve vahyin,
dua ve ibadetin olmadığı bir din sizce de eksik
olmaz mıydı?**

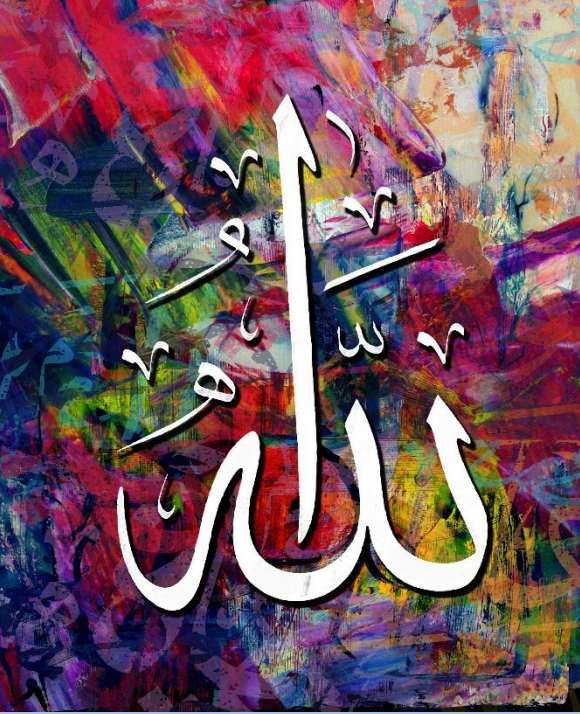
- ❑ Deistler Tanrı'nın varlığını ve âlemi yaratan olduğunu kabul ediyorlar ama O'nun âleme ve insana müdahil oluşunu kabul etmiyor; vahyi ve nübüvveti reddediyorlar.
- ❑ Bu yönüyle özellikle Tanrı'nın olmazsa olmaz sıfatlarını iptal ederek adeta O'nu yaratılış sonrasında çekip giden ve evrenle ilgilenmeyen âtil bir Tanrı konumuna itiyorlar.

Deistlere göre kâinat:

Deistler kainatı Tanrı tarafından tasarlanan, hareketi başlatılan fakat dışarıdan müdahale olmadan sadece doğa kanunlarına uygun şekilde işleyen bir bütünlük olarak kabul etmektedir.

İslamiyet'in Deizme Bakışı

- ❖ İslamiyet'te Allah (c.c), âlem ve insan arasındaki ilişki deizmin dar ve sığ yaklaşımından çok geniş ve çok zengindir.
- ❖ Âlemlerin rabbi olan Allah (c.c) yaratması, ilmi, külli ve cüzi her şeyi bilmesi, hikmeti, kudreti, dualara icabeti, rızık vermesi ve her türlü ikram, ihsan ve lütfuyla âleme her an müdahale eden yüce bir varlıktır. Allah (c.c) bir defada olup bitmiş bir yaratmanın faili değildir; sürekli ve her an yaratma hâlidir.

“Göklerde ve yerde bulunan herkes, O’ndan ister. O, her ân yaratma hâlidir.”

(Rahmân suresi, 29. ayet.)

İslamiyet'in Deizme Bakışı

- ❖ İslam inancında Allah (c.c) her an evrende bir yaratma halinde olduğu gibi vahiyle de insan hayatına ve tarihe müdahale eder.
- ❖ Allah seçtiği peygamberler aracılığıyla insanlara mesaj göndermiştir. İnsan da bu mesaja verdiği cevapla, inancı, ibadeti ve duasıyla Allah (c.c) katında bir değer kazanır.

İslamiyet'in Deizme Bakışı

- ❖ İslam inancında Allah (c.c), âlem ve insan arasındaki ilişki deizmin bir defa olup bitmiş, yapan-yapılan ilişkisi gibi değildir.
- ❖ Sürekli yaratma, vahiy ve rahmetle Allah'tan (c.c) âleme ve insana doğru inen; boyun eğme, dua ve ibadetle de âlemden ve insandan Allah'a (c.c) yükselen dinamik ve canlı bir ilişki vardır.

Allah-âlem-insan ilişkisini çok açık biçimde ortaya koyan pek çok Kur'an ayeti vardır.

Gaybın anahtarları yalnızca O'nun katındadır. Onları ancak O bilir. Karada ve denizde olanı da bilir. Hiçbir yaprak düşmez ki onu bilmesin. Yerin karanlıklarında da hiçbir tane, hiçbir yaş, hiçbir kuru şey yoktur ki apaçık bir kitapta (Allah'ın bilgisi dâhilinde, Levh-i Mahfuz'da) olmasın."

(En'âm suresi, 59. ayet)

Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin kendisine fısıldadıklarını biliriz ve biz ona şah damarından daha yakınız."

(Kâf suresi, 16. ayet)

Dersimizde neler öğrendik?

- Günümüzde Kelam ilminin konuları, yöntemi ve amacı.
- 16. yüzyıldan itibaren dünyada ve özellikle de Batı dünyasında yaşanan gelişmelerin ve değişmelerin İslam dünyasına etkileri kapsamında deizm düşüncesinin yorumlanması.
- İslam'ın deizme bakışı. İslam'ın deizm ile fikrî mücadelesi.

Hazırlayan
Hasan KAYA